

A MENINGER

DEBATT OG IDEER

Språket vårt

Per Egil Hegge

Per Egil Hegge er tidligere redaktør i Aftenposten og forfatter av flere bøker, blant annet om språk.

per.egil.hegge@aftenposten.no

Tidslinjen

I en fremstilling, ofte også i en roman, er det gjerne en tidslinje: Det kan bety at begivenheter eller forandringer behandles i kronologisk rekkefølge; i en historisk tekst er det ofte naturligst. Noen forfattere kan sjonglere med tidslinjen. Men det hender at den ikke kan brytes uten at det blir absurd. En vandrehistorie fra Det ville vesten handler om et bystyre som besluttet å få bygget et nytt fengsel. Vedtaket hadde to punkter: 1) Mursteinene i det gamle fengslet skal brukes til bygging av det nye. 2) Det gamle fengslet skal benyttes inntil det nye kan åpnes. De som skal gjennomføre et slikt byggeprosjekt, får trøbbel med tidslinjen.

Det var også et brudd i tidslinjen i en redegjørelse i Aftenposten 3. april. En person ble intervjuet om vårt forhold til døden og om hvordan moderne mennesker fjerner seg fra den: «Før var døden en kollektiv opplevelse som besto av en rekke ritualer. Det var likvake, bønn, sjelmesse og den siste oljen. I dag er døden stuet bort på sykehus.» Likvake og sjelmesse kommer gjerne etter at døden er inntrådt. Det gjør derimot ikke den siste olje, det som på engelsk kalles «the last sacrament». Det skal den døende motta for livet er ebbet ut, så her burde det ha vært ryddet litt i ordrekkefølgen.

I tillegg er det et grammatisk problem – vanskeligheter i den kategorien kan forfølge oss livet ut. Religiøse sammenhenger krever gjerne litt opphøy- et språk, og «den siste oljen» er den som norske samfunnsøkonomer og politikere forsøker å forberede oss på for å sette fart i omstilling og forberedelser til andre tider. «Den siste olje», derimot, med enkeltbestemmelse, hører hjemme i de mer åndelige sfærer. En verdslig parallell er forskjellen på Det hvite hus og det hvite huset. Det første står i Washington, og nye folk flytter inn 20. januar neste år. Det andre står nede i veien og trenger maling.

Panama papers. Et permanent skatteamnesti har tvetydig effekt: Det øker sannsynligheten for at gamle synder blir bekjent - og for at nye blir begått.

Hvorfor ha skatteamnesti?

Kronikk

Jonas Andersson
professor, institutt for
foretaksøkonomi, NHH
Fred Schroyen
professor,
senter for skatteforskning, NHH
Gaute Torsvik
professor, UiO,
økonomisk institutt og OFS

Etter Panama papers-skandalen har de fleste fått med seg at vi har permanent skatteamnesti i landet. De som frivillig korrigerer tidligere skattesynder (unndratt inntekt eller formue for beskatning) slipper straffeskatten de ellers ville fått dersom underrapporteringen ble oppdaget av skattemyndighetene. Det er viktig at rettingen skjer frivillig, en person som er under mistanke kan ikke påregne å slippe straffeskatt selv om tidligere skjulte penger blir lagt på bordet.

Slik er ordningen. Men hvordan virker et permanent skatteamnesti? Fører det til mer eller mindre skatteunndragelse?

Omfanget av skatteunndragelse

For å svare må vi ha en idé – en modell – av hvordan folk beslutter om og hvor mye inntekt de vil unndra beskatning. Den kanoniske økonomiske modellen for skatteunndragelse ble formulert i 1972 av den britiske økonomen Michael Allingham og NHH-professor Agnar Sandmo. Essensen i deres fremstilling er at beslutningen om å unndra skatt gir usikkerhet. Det er et lotteri. Dersom deler av inntekten skjules, blir den disponible inntekten usikker. Den kan bli høyere eller lavere enn om man rapporterte sannferdig. Går man under radaren til skattemyndighetene, er gevinsten spart skatt. Blir man oppdaget, er tapet ekstra straffeskatt.

Ifølge denne fremstillingen er det fire sentrale størrelser som forklarer omfanget av skatteunndragelse; sannsynlig-

ten for å bli oppdaget, skattnivået, straffeskatten og viljen til å ta risiko.

For å øke realismen til modellen bør vi legge til at folk – i ulik grad – har moralske skrupler med å unndra skatt. Da spiller også skattemoralen en sentral rolle for omfanget av unndragelse. Muligheten for å unndra inntekt fra beskatning vil også variere mellom arbeidstagere. For lønsmottagere er den muligheten svært begrenset.

Betydningen av et sjokk

Hva skjer om vi innfører et permanent skatteamnesti? La oss først se på dem som bestemte seg for å unndra skatt før amnestiet ble innført. En sentral innsikt er at ingen av disse vil benytte seg av amnestiet om alt annet er som før. Dersom deres økonomiske situasjon er akkurat som de forutså, sannsynligheten for å bli oppdaget er uendret, de moralske skruplene er som før etc., så vil ingen som unndro skatt benytte seg av amnestiet.

Å benytte amnestiet er i beste fall (om hele straffeskatten blir tilgitt) likeverdig med å rapportere sannferdig, og de hadde jo allerede gjort den kalkylen, og da besluttet de å unndra inntekt fra beskatning.

Det er med andre ord kun dersom noe uventet har skjedd, et sjokk, at et amnesti vil bli benyttet og gi ekstra skatte kroner til myndighetene. Det uventede kan være et negativt inntektssjokk. Er inntekten i år mye lavere enn man forutså når man unndro skatt i fjor, er også viljen til å ta risiko lavere enn den var, siden en straffeskatt er ekstra tung å bære når inntekten er lav. Et amnesti fremstår da – etter sjokket – som et godt alternativ. Eller sjokket

➔ Det er kun dersom noe uventet har skjedd, et sjokk, at et amnesti vil bli benyttet og gi ekstra skatte kroner til myndighetene

Vissheten om at det finnes et amnesti man kan benytte dersom «sjokket» kommer, gir skatteunndragelse en opsjonsverdi som gjør det mer fristende å unndra inntekt, skriver kronikkforfatterne. ILLUSTRASJONSOTO: ERLEND AAS, NTB SCANPIX

kan være ny informasjon som jekker opp sannsynligheten for å bli oppdaget (apropos Panama) eller kanskje straffeskatten er skjerpet, eller samvittigheten gnager sterkere enn før.

Problemet med midlertidig amnesti

Dersom skatteamnestiet er midlertidig og kun tilgir gamle synder, er dette hele effekten av amnestiet. Noen benytter seg av det (de som har fått et «sjokk») og det gir økte skatteinntekter til staten. Bare en gevinst, ingen kostnad.

Men et tiltak som kun har positive effekter er vel for godt til kun å benyttes en gang? Det er problemet med å annonsere midlertidig amnesti. De er lite troverdige. Og når det blir gjennomskuet at man vil få amnesti også for dagens og fremtidens synder – når det blir gjennomskuet at det eneste troverdige amnesti er et permanent skatteamnesti – vil et amnesti også føre til mer skatteunndragelse.

De som unndrar skatt etter at amnestiet er etablert vil selvsagt også bare benytte seg av det dersom fremtiden blir annertledes enn de forutså. Men vissheten om at det finnes et amnesti de kan benytte dersom «sjokket» kommer, gir skatteunndragelse en opsjonsverdi som gjør

Debattredaktør:

Erik Tornes

Post: Aftenposten, Debattredaksjonen, Postboks 1, 0051 Oslo

KRONIKK

E-post: kronikk@aftenposten.no
Maks. 6000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT

E-post: debatt@aftenposten.no
Hovedinnlegg: Maks 3000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved portrettfoto.
Kortinnlegg: 400-1500 tegn.

Kronikker/debattinnlegg på nett:
aftenposten.no/meninger

• Aftenposten returnerer ikke artikler som blir sendt på papir.

Panama papers. Bør internasjonale organisasjoner slutte å støtte land og bedrifter som undergraver skatt?

En gyllen mulighet til å lære å avsløre

Debatt

Leonard Seabrooke
professor,
Copenhagen
Business
School, senior-
forsker, NUPI

Duncan Wigan
første-
amanuensis,
Copenhagen
Business
School, senior-
forsker, NUPI

Panama-dokumentene har skapt furore, men har også satt fart i den politiske debatten rundt internasjonal skattereform. Lekkasjen av 11,5 millioner dokumenter fra Mossack Fonseca har blottstilt en rekke politikere og deres familier samt en drøss med kjendiser.

At medlemmer av den politiske eliten glemmer bort formuene sine i skatteparadis, er gammelt nytt. Slike historier dukker opp med jevne mellomrom etter en lekkasje, og både Luxembourg, Singapore og Sveits har vært gjenstand for slike den senere tid. Panama-dokumentene skiller seg ut på grunn av antallet dokumenter det er snakk om og antallet politikere som har kommet i søkelyset.

Panama-dokumentene har avslørt enkeltpersoners lyssky aktiviteter, noe som vil føre til krav om at personskattregelverket forbedres. Enda viktigere er det imidlertid at lekkasjen vil sette bedrifters skatteunndragelsesmetoder høyt på den politiske dagsorden.

Gyllen mulighet

Europakommisjonen har nå tatt politiske grep for å øke åpenheten rundt beskatning, og har bedt større selskaper om å gjøre sine europeiske skatteanliggender lettere tilgjengelig. Dette er et halvhjertet tiltak med forbedringspotensial, men det bærer i det minste bud om reform.

De internasjonale økonomiske organisasjonene bør presse på for å få innført land-for-land-rapportering, et sentralt moment i OECD sitt program for modernisering av internasjonale beskatningsregler, BEPS

(Base Erosion and Profit Shifting). Nå har de, sammen med EU, en gyllen mulighet til å slå hardere ned på både internprising i bedrifter og skatteunndragelse og -unngåelse utført av privatpersoner.

Både Det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbanken avholder sine vårmøter denne uken. Disse to organisasjonene har nå muligheten til å smi mens jernet er varmt, og skatteunndragelse og -unngåelse er i fokus. IMF sin oppgave er å bygge stabile systemer for skatteinntekter, mens Verdensbankens oppgave er å oppfordre til robust bedriftspraksis. Skatteunndragelse og -unngåelse undergraver begge deler.

Reell skade

Nylig indikerte en rapport fra Oxford at de fleste mottagerne av IMF-midler sør for Sahara benytter seg av skatteparadis. Når dette fører til at jurisdiksjonen der bedriften opererer taper skatteinntekter, påføres de reell skade. Det bør stilles spørsmålstegn ved om Verdensbanken skal gi støtte til bedrifter som undergraver skatteinngangen (og velferden) i landet de er basert i.

Vi er nødt til å ha fokus på slike problemstillinger for at den globale skattereformen skal kunne videreføres. Det bør også fokuseres på de praktiske sidene av en slik reform. Et sentralt problem er mangelen på byråkratisk og teknisk kompetanse på grenseoverskridende beskatningsutfordringer, selv i høyt utviklede OECD-land.

Har fått snøballen til å rulle

Det er mulig å utforme internasjonale incentiver for å få fortgang i myndighetenes arbeid både med å avdekke potensielt ulovlig kapitalstrømmer, og med å finne ut av hvordan man best utnytter det stadig mer effektive systemet for automatisk informasjonsutveksling. IMF har en langsiktig interesse i å tilby sine medlemsland teknisk bistand i skattesøknader. Slik bistand kan trappes opp gjennom koordinert innsats med OECD. Det globale OECD-forumet er i ferd med å bli ledende i kampen mot skatteunndragelse og -unngåelse utført av både bedrifter og privatpersoner. Lekkasjene fra blant andre Panama og Luxembourg har fått snøballen til å rulle når det gjelder skattereform.